

บทที่ ๕

สรุป ผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาเรื่อง การศึกษาวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพรหมวชิรญาณ (ปสฤทธ์ เขมังกโร) โดยมีวัตถุประสงค์ คือ (๑) เพื่อศึกษาพุทธวิธีการสื่อสารเพื่อการเผยแผ่และการสื่อสารตามหลักนิเทศศาสตร์ (๒) เพื่อศึกษาประวัติเกี่ยวกับการเผยแผ่และวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพรหมวชิรญาณ (๓) เพื่อศึกษาความสอดคล้องระหว่างการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพรหมวชิรญาณกับพุทธวิธีการสื่อสารและการสื่อสารตามหลักนิเทศศาสตร์

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ พุทธวิธีการสื่อสารเพื่อการเผยแผ่และการสื่อสารตามหลักนิเทศศาสตร์

พระพุทธเจ้าทรงประดิษฐานให้พระพุทธศาสนานั้นคง มีกระบวนการนำพระพุทธศาสนาให้ขยายกว้างไปยังภูมิภาคต่างๆ ทรงประกอบด้วยพระคุณสมบัติส่วนพระองค์เป็นแบบอย่างถ่ายทอดหลักอุดมการณ์แด่พระสาวกเพื่อใช้ในการเผยแผ่ ทรงใช้วิธีการเผยแผ่แบบประยุกต์เข้ากับสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ สังคม จารีต ประเพณีในแต่ละท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกัน เช่น ทรงใช้อุบายในการเลื่อกบุคคล รोजงหะหรือโอกาส เป็นต้น จัดตั้งองค์การคณะสงฆ์ให้มีลักษณะเป็นธรรมเสนาคือกองทัพธรรม ทรงประกอบด้วยปฏิปทาแตกฉานในอรรถ ในธรรม ในนริฤติศาสตร์ และมีปฏิภาณไหวพริบที่ดีเยี่ยม มีรูปแบบการเผยแผ่หลายรูปแบบ เช่น การนั่งคุยสนทนา การบรรยายหรืออธิบายธรรม การกล่าวให้โอวาทชักเตือนให้สำรวมระวัง กล่าวสอนให้เกิดความชื่นหุจนจำได้ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น การถามตอบ และการแสดงธรรม เป็นต้น โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เหล่าเวไนยสัตว์ละเว้นจากการทำบาป บำเพ็ญความดี ทำจิตใจให้ชาวสะอาดเพื่อประโยชน์และเกื้อกูลแก่ชาวโลกทุกหมู่เหล่า พระองค์ทรงมีวิธีการสอนให้เข้าใจง่าย สอนไปตามลำดับจากง่ายไปหายากหรือถึงขั้นลุ่มลึก โดยได้คำนึงถึงกลุ่มคนที่จะทรงสอน กลวิธีที่ใช้ในการสอน คือ การยกอุทาหรณ์ การเปรียบเทียบข้ออุปมา การใช้อุปกรณช่วยในการสอน การทำเป็นตัวอย่าง มีสำนวนลีลาในการใช้ภาษา เป็นต้น จึงทำให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระองค์ประสบความสำเร็จ

ส่วนการสื่อสารตามหลักนิเทศศาสตร์ เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตมนุษย์ไม่ทางตรงก็ทางอ้อมเพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ของมนุษย์ เกิดการรับรู้และความเข้าใจได้ตรงกัน เป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยใน

การเลี้ยงชีวิตและการอยู่ร่วมกันในสังคม ทั้งในด้านของสังคม ชีวิตประจำวัน อุตสาหกรรม ธุรกิจ การปกครอง การเมืองระหว่างประเทศ โดยจุดมุ่งหมายของการสื่อสาร คือ เพื่อแจ้งให้ทราบ เพื่อสอน เพื่อสร้างความพอใจหรือให้ความบันเทิง เพื่อเสนอหรือชักจูงใจ การสื่อสารของมนุษย์มีองค์ประกอบพื้นฐานอยู่ ๔ อย่าง คือ ผู้สื่อสาร สาร สื่อหรือช่องทาง และผู้รับสาร ในองค์ประกอบแต่ละองค์ประกอบจะมีปัจจัยที่จะส่งเสริมหรือลดทอนประสิทธิภาพที่ก่อให้เกิดผลการสื่อสารออกมาดีและไม่ดี การสื่อสารช่วยในการเสริมสร้างบุคลิกลักษณะเฉพาะตน ช่วยการเรียนรู้ สร้างความก้าวหน้าในอาชีพ การมีชีวิตร่วมกับบุคคลอื่น ดังนั้นการสื่อสารจึงเปรียบเหมือนทักษะที่สำคัญในการดำรงอยู่ของมนุษย์

๕.๑.๒ ประวัติเกี่ยวกับการเผยแผ่และวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของ พระพรหมวชิรญาณ

จุดเริ่มต้นการเผยแผ่ของพระพรหมวชิรญาณ ท่านเริ่มต้นจากการอบรมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเพื่อฝึกฝนตนเองให้มีความพร้อมสำหรับการเผยแผ่พระศาสนา แล้วจึงเริ่มทำการเผยแผ่ที่เป็นรูปธรรม มีการผลิตสื่อธรรมะทางช่องทางที่หลากหลาย จัดทำโครงการ บรรยายธรรม แสดงธรรม และการเผยแผ่ในต่างประเทศท่านเป็นพระอนุจรถิตตามพระเถระผู้ใหญ่เพื่อสังเกตการณ์พระศาสนา สร้างศรัทธาแก่ผู้คนในประเทศต่างๆ ก่อตั้งหน่วยงานและสถาบันที่สำคัญต่อการเผยแผ่พระศาสนา

พระพรหมวชิรญาณเป็นพระเถระที่ยึดอุดมการณ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามหลัก โอวาทปาติโมกข์ อุทิศตนเพื่อการเผยแผ่และตั้งอยู่ในพรหมวิหารธรรม มีความเมตตาต่อศิษยานุศิษย์ วางรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างเป็นระบบ มีปณิธานอย่างแรงกล้าที่จะส่งเสริมและพัฒนาการเผยแผ่ธรรมให้มีความก้าวหน้าและทันสมัยต่อสถานการณ์โลกที่กำลังเปลี่ยนแปลง โดยวัตถุประสงค์การเผยแผ่ของท่านนั้น มีอยู่ ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อประโยชน์ตน คือ ท่านจะตั้งอยู่ในพระธรรมวินัย ประพฤติตนเป็นแบบอย่าง และการเผยแผ่ยังเป็นการบำเพ็ญบารมีของท่านด้วย ๒) เพื่อประโยชน์ผู้อื่น คือ เป็นผู้ที่ไม่เสียเวลาและประโยชน์สุขส่วนตนเพื่อส่วนรวม ๓) เพื่อประโยชน์ทั้งสองฝ่าย อุทิศกายใจในการเผยแผ่ธรรม มุ่งให้พุทธศาสนาแผ่ขยายกว้างไปในระดับสากล

ท่านเป็นพระเถระที่มีความรอบรู้ในวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ใช้แนวทางหลากหลายรูปแบบเพื่อให้พระพุทธศาสนา มีความเชี่ยวชาญในวิธีการสื่อสาร มีความรู้ในด้านต่างๆ ทั้งคดีโลกและคดีธรรม เช่น อักษรศาสตร์ วิชาการประพันธ์ทั้งร้อยกรองและร้อยแก้ว สะท้อนปรัชญาชีวิตเผยแผ่พุทธธรรมและการสื่อสารคดีธรรม นำสิ่งที่ดีงามสู่ประชาชน เพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ในการเผยแผ่ที่พระพรหมวชิรญาณได้ยึดเป็นหลักสำคัญ คือการปฏิบัติงานตามแนวทางของมหาเถรสมาคม ประกอบด้วย ๑) การปกครอง ๒) การศาสนศึกษา ๓) การศึกษาสงเคราะห์ ๔) การเผยแผ่ ๕) การสาธารณูปการ ๖) การสาธารณสงเคราะห์ บริหารงานพระศาสนาให้มั่นคงและ

เจริญรุ่งเรือง แนะนำกล่าวสอนพระภิกษุสามเณรให้ตั้งอยู่ในพระธรรมวินัย พัฒนาพระอารามให้มี ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ใช้แนวทางให้วัดเป็นศูนย์กลางโดยมีกิจกรรมที่ดำเนินการภายในวัด หลากหลายรูปแบบ เช่น การปฏิบัติธรรม ไหว้พระ สวดมนต์ สถานีโทรทัศน์ การนวดแผนไทย เป็นต้น และในรูปแบบการเผยแผ่ของพระพรหมวชิรญาณในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารนั้น ๖ รูปแบบ คือ พระธรรมเทศนา, ปาฐกถาและบรรยาย, สัมมนาวิทยุและอนุสรณกถา, บทความ, กวีนิพนธ์ และผลิตสื่อธรรมะทางโทรทัศน์ วิทยุ และสื่อสิ่งพิมพ์ โดยท่านได้ใช้วิธีการ ๑๔ อย่าง ได้แก่ การอธิบายเนื้อหา, การใช้ถ้อยคำ, สำนวนและลีลา, คำกลอน บทกวี, การอ้างสุภาษิต, การประยุกต์, อุปมาอุปไมย, ประสพการณ์, สถานการณ์, การเปรียบเทียบ, คติธรรม, ยกอุทาหรณ์และเล่านิทาน, การอธิบายคำศัพท์, ยกบุคคลและเหตุการณ์ตัวอย่าง

๕.๑.๓ ความสอดคล้องระหว่างวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพรหมวชิรญาณ กับพุทธวิธีการสื่อสารและการสื่อสารตามหลักนิเทศศาสตร์

ผลจากการศึกษาความสอดคล้องกับพุทธวิธีการสื่อสารพบว่า พระพรหมวชิรญาณเป็นผู้ที่ อุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา เสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วน มุ่งหวังให้พระพุทธศาสนา แผ่ขยายไปทั่วโลกในระดับสากล โดยยึดหลักโอวาทปาติโมกข์เป็นอุดมการณ์ในการเผยแผ่ ยึดหลัก ประสิทธิภาพ คือ ปัญญา สติ ขันติ สัจจะ และกตัญญูทุกเวที เพื่อให้การเผยแผ่ประสบความสำเร็จ มีหลักความเป็นกัลยาณมิตร พยายามฝึกฝนตน มีแรงจูงใจที่จะทำการเผยแผ่พระศาสนา และนำ สถานการณ์และสิ่งต่างๆ รอบด้านมาพิจารณาประกอบในการสอนธรรม

การเผยแผ่ของท่าน มีการปฏิบัติงานตามแนวทางของมหาเถรสมาคม คือ การปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ รูปแบบท่านใช้เผยแผ่มีอยู่ ๖ ประเภท คือ พระธรรมเทศนา, ปาฐกถาและบรรยาย, สัมมนาวิทยุและอนุสรณกถา, บทความ, กวีนิพนธ์ และผลิตสื่อธรรมะทางโทรทัศน์ วิทยุ และสื่อสิ่งพิมพ์ ส่วนวิธีการเผยแผ่ของพระพรหมวชิรญาณมีความสอดคล้องกันกับพุทธวิธีการสอน ที่เน้นกระบวนการ ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้ฟัง อธิบายเนื้อหาในด้วยวิธีที่หลากหลายวิธี ได้แก่ การอธิบายเนื้อหา, การใช้ถ้อยคำ, สำนวนและลีลา, คำกลอน บทกวี, การอ้างสุภาษิต, การประยุกต์, อุปมาอุปไมย, ประสพการณ์, สถานการณ์, การเปรียบเทียบ, คติธรรม, ยกอุทาหรณ์และเล่านิทาน, การอธิบาย คำศัพท์, ยกบุคคลและเหตุการณ์ตัวอย่าง นอกจากนี้แล้วท่านดำรงตำแหน่งสำคัญซึ่งมีผลต่อ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งในประเทศและต่างประเทศ

ผลจากการศึกษาความสอดคล้องกับการสื่อสารตามหลักนิเทศศาสตร์พบว่า พระพรหมวชิรญาณมีวัตถุประสงค์ในการสื่อสารเป็นไปเพื่อการรับรู้ของพุทธศาสนิกชนให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ให้นำไปปฏิบัติ สะท้อนคติธรรม และเพื่อจูงใจ

พระพรหมวชิรญาณในฐานะผู้ส่งสาร ท่านเป็นผู้มีทักษะของผู้ส่งสารได้เป็นอย่างดี ตรงตามองค์ประกอบของผู้ส่งสารตามหลักนิเทศศาสตร์ คือ มีความรู้ความสามารถรอบด้าน ทั้งในการปฏิบัติธรรม การเจรจาหรือการสนทนากับพุทธศาสนิกชนในทุกระดับ งานเขียน บทเทศนา การประพันธ์บทกวี บทความ งานพูด การให้โอวาท งานด้านการผลิตสื่อ มีทัศนคติที่ดีในการสื่อสาร เข้ากับสถานการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรม ด้วยท่านมีประสบการณ์จากการที่ได้ไปปฏิบัติศาสนกิจ ตามที่ต่างๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ

ในด้านของสารของพระพรหมวชิรญาณ คือ พระธรรมเทศนา, ปาฐกถาและบรรยาย, สัมมนาวิทยุและอนุสรณกถา, บทความ, กวีนิพนธ์, สื่อโทรทัศน์ วิทยุ และสื่อสิ่งพิมพ์ ส่วนเนื้อหา สาร คือ สถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์, หลักไตรสิกขา, หลักการดำรงชีวิต, หลักจริยสัจ, การเผยแผ่ตามหลักของมหาเถรสมาคม โดยพระพรหมวชิรญาณนำเสนอใน ๑๔ รูปแบบ คือ การอธิบายเนื้อหา, การใช้ถ้อยคำ, สำนวนและลีลา, คำกลอน บทกวี, การอ้างสุภาษิต, การประยุกต์, อุปมาอุปไมย, ประสบการณ์, สถานการณ์, การเปรียบเทียบ, คติธรรม, ยกอุทาหรณ์และเล่านิทาน, การอธิบายคำศัพท์, ยกบุคคลและเหตุการณ์ตัวอย่าง มีสอดคล้องตามหลักนิเทศศาสตร์ ได้ผลิตสาร ผ่านการเข้ารหัสสาร เนื้อหาสาร และการจัดสารตามหลักนิเทศศาสตร์

ในด้านสื่อ พระพรหมวชิรญาณ ท่านใช้สื่อในการเผยแผ่ มี ๒ ประการคือ สื่อบุคคลกับสื่อ ที่ไม่ใช่บุคคล ทั้งสองประเภทนี้สอดคล้องกับหลักนิเทศศาสตร์ในหลักการพิจารณาการเลือกสื่อ โดยท่านได้พิจารณาในการเลือกสื่อให้เหมาะสมกับสารเพื่อถ่ายทอดไปยังผู้ฟัง ทั้งงานพูด งานเขียน และงานผลิตสื่อทางเทคโนโลยี

ในด้านผู้รับสาร ผู้รับสารของพระพรหมวชิรญาณ เป็นผู้ที่มีทักษะในการสื่อสาร มีทัศนคติที่ดี มีความรู้ความสามารถ และอยู่ในสถานภาพทางสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ทั้งในประเทศไทย และต่างประเทศ รวมทั้งตำแหน่งหน้าที่การงานทุกระดับชั้น ทำให้พระพรหมวชิรญาณได้มองเห็นถึงการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่จะถ่ายทอดไปยังผู้รับสารที่แตกต่างกัน

และผู้เกี่ยวข้องกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพรหมวชิรญาณ ผู้วิจัยสรุปไว้เป็น แนวทางแห่งการศึกษาดังต่อไปนี้

พระพรหมวชิรญาณเป็นผู้วางตัวเหมาะสม ก่อให้เกิดความน่าเชื่อถือ การใช้ถ้อยคำที่ ไพเราะเหมาะสมกับทุกคนทุกวัย มีอุปนิสัยที่ปราศจากความโกรธ หากจะกล่าวเตือนใครจะหา จังหวะที่เหมาะสมพร้อมกับการใช้คำพูดที่นุ่มนวล ด้านวิธีการเผยแผ่ท่านได้ใช้ความเชี่ยวชาญของ ท่านเป็นเครื่องมือในการเผยแผ่ธรรมะ ใช้โหราศาสตร์เป็นสื่อเบื้องต้นให้คนหันมาสนใจศาสนา ถ่ายทอดธรรมะผ่านบทกวี กาพย์ กลอน โคลง ฉันท์ และผลิตสื่อธรรมะทางช่องทางต่างๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ และสื่อสิ่งพิมพ์ มีการวางแผนทางให้พระสงฆ์และฆราวาสได้ทำงานการเผยแผ่พระศาสนา โดยไม่ได้เน้นสนับสนุนปัจจัยแต่ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายจากผู้เลื่อมใสในท่าน ส่วนข้อที่จะต้อง

เพิ่มเติมเกี่ยวกับการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระพรหมวชิรญาณ คือ ควรสร้างบุคลากรให้มีจำนวนมากขึ้นเพื่อรองรับกับหน่วยงานและโครงการที่ท่านได้ดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน

จึงสรุปได้ว่า การเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระพรหมวชิรญาณมีความสอดคล้องกับพุทธวิธีการสื่อสารและการสื่อสารตามหลักนิเทศศาสตร์ ซึ่งในการวิจัยในครั้งนี้ได้ศึกษาเฉพาะในส่วนของเอกสาร และการสัมภาษณ์ เท่านั้น ในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระพรหมวชิรญาณนั้น ยังมีอีกเป็นจำนวนมากที่ไม่ได้เป็นทีกเป็นเอกสาร จึงใคร่ขอเสนอแนะในเชิงนโยบายและข้อเสนอแนะในการทำการวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

จากการศึกษาวิธีการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระพรหมวชิรญาณ ทำให้ทราบถึงหลักพุทธวิธีการสื่อสารเพื่อการเผยแพร่และการสื่อสารตามหลักนิเทศศาสตร์ และยังได้ทราบถึงวิธีการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระพรหมวชิรญาณ ท่านมีวิธีการที่น่าสนใจและหลากหลาย การเผยแพร่พระพุทธศาสนาในยุคปัจจุบันจึงควรเรียนรู้หลักการทางพระพุทธศาสนาและศาสตร์อื่นๆ ประกอบกัน รวมทั้งศึกษาวิธีการของพระเถระผู้มีความโดดเด่นเป็นต้นแบบในการเผยแพร่ เพื่อจะได้นำไปปรับประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๑) การเผยแพร่พระพุทธศาสนาทั้งในประเทศและต่างประเทศ ควรเรียนรู้แนวทางการเผยแพร่จากพุทธวิธีการสื่อสารเพื่อการเผยแพร่และการสื่อสารตามหลักนิเทศศาสตร์ จะทำให้การเผยแพร่พระพุทธศาสนามีประสิทธิภาพ

๒) คณะสงฆ์ควรจัดพิมพ์เผยแพร่ผลงานการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระเถระผู้อุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา มีวิธีการเผยแพร่อันหลากหลายและเป็นรูปธรรม เพื่อให้เป็นที่รับรู้ของพุทธศาสนิกชน และเป็นแบบอย่างแก่พระภิกษุรุ่นหลัง

๓) คณะสงฆ์ไทยควรให้ความสำคัญต่อยุทธศาสตร์การเผยแพร่พระพุทธศาสนา ส่งเสริมพระสงฆ์ให้มีความรู้ความสามารถและเข้าใจวิธีการเผยแพร่ ปรับยุทธวิธีเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยในครั้งต่อไป

จากการศึกษาค้นคว้าวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารเท่านั้น ยังมีเรื่องอื่นๆ อันควรนำมาพิจารณาในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

- ๑) ศึกษาบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพรหมวชิรญาณ (ปสฤทธ์ เขมังกโร)
- ๒) ศึกษาเปรียบเทียบวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพรหมวชิรญาณ (ปสฤทธ์ เขมังกโร) กับพระเถระนักเผยแผ่รูปอื่นๆ
- ๓) ศึกษาผลสัมฤทธิ์ของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพรหมวชิรญาณ (ปสฤทธ์ เขมังกโร)